

**JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BUNGE LA TANZANIA**

KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA MIUNDOMBINU

**TAARIFA YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA MIUNDOMBINU
KUHUSU UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA FUNGU 62 - WIZARA YA
UCHUKUZI KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024 PAMOJA NA MAONI
YA KAMATI KUHUSU MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA
WIZARA HIYO KWA MWAKA WA FEDHA 2024/2025**

***[Imetolewa kwa mujibu wa Kanuni 118 (9) ya Kanuni za Kudumu
za Bunge, Toleo la Februari, 2023]***

Mei, 2024

YALIYOMO

VIFUPISHO NA MAANA	ii
ORODHA YA VIELELEZO	iii
SEHEMU YA KWANZA	1
1.0 UTANGULIZI	1
1.1 Maelezo ya Awali	1
1.2 Namna Kamati ilivyotekeleza Majukumu yake	2
SEHEMU YA PILI.....	3
2.0 MATOKEO YA UCHAMBUZI NA TATHMINI YA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA FUNGU 62 - WIZARA YA UCHUKUZI KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024	3
2.1 Msingi na Mawanda ya Uchambuzi	3
2.2 Mwenendo wa Upatikanaji wa Fedha	4
2.3 Makusanyo ya Maduhuli.....	5
2.4 Utekelezaji wa Bajeti ya Matumizi ya Kawaida	9
2.5 Utekelezaji wa Bajeti ya Maendeleo	11
2.6 Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo.....	12
SEHEMU YA TATU	23
3.0 UCHAMBUZI WA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA FUNGU 62 - WIZARA YA UCHUKUZI KWA MWAKA WA FEDHA 2024/2025	23
3.1 Vipaumbele vya Wizara	23
3.2 Muundo wa Bajeti.....	24
3.3 Makadirio ya Makusanyo ya Maduhuli	25
3.4 Bajeti ya Matumizi ya Kawaida	27
3.5 Bajeti ya Miradi ya Maendeleo	28
SEHEMU YA NNE.....	31
4.0 MAONI NA USHAURI WA KAMATI.....	31
4.1 Maoni ya Jumla.....	31
4.2 Maoni Mahsus.....	32
SEHEMU YA TANO	44
5.0 HITIMISHO	44
5.1 Shukrani.....	44
5.2 Msimamo wa Kamati Kuhusu Hoja.....	46

VIFUPISHO NA MAANA

ATCL	Kampuni ya Ndege Tanzania
CATC	Chuo cha Usafiri wa Anga Tanzania
CCECC	China Civil Engineering Construction Corporation
CGR	Cape Gauge Railway
DMI	Chuo cha Bahari Dar Es Salaam
KADCO	Kampuni ya Uendelezaji wa Viwanja cha Ndege cha Kilimanjaro
LATRA	Mamlaka ya Udhhibiti wa Usafiri Ardhini
MGR	Meter Gauge Railway
MLVMCTP	Multinational Lake Victoria Maritime Communications and Transport Project
MRCC	Maritime Rescue Coordination Centre
MSCL	Kampuni ya Huduma za Meli
NIT	Chuo cha Taifa cha Usafirishaji
SGR	Standard Gauge Railway
SINOTASHIP	Kampuni ya Meli ya Tanzania na China
TAA	Mamlaka ya Viwanja vya Ndege
TASAC	Shirika la Uwakala wa Meli Tanzania
TAZARA	Mamlaka ya Reli ya Tanzania na Zambia
TCAA	Mamlaka ya Usafiri wa Anga
TMA	Mamlaka ya Hali ya Hewa Tanzania
TPA	Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania
WHARFAGE	Tozo inayotozwa kwa matumizi ya miundombinu ya bandari kulingana na mzigo mahali unapokwenda

ORODHA YA VIELELEZO

- KIELELEZO NA. 1** MWENENDO WA MAPOKEZI YA FEDHA WA FUNGU 62 – WIZARA YA UCHUKUZI KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024
- KIELELEZO NA. 2** MWENENDO WA MAKUSANYO YA MADUHULI KATIKA MWAKA WA FEDHA 2023/2024
- KIELELEZO NA. 3** MAPOKEZI YA FEDHA ZA MATUMIZI YA KAWAIDA KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024 KUFIKIA FEBRUARI, 2024
- KIELELEZO NA. 4** MWENENDO WA MAPOKEZI YA FEDHA ZA MAENDELEO BAJETI YA 2023/2024
- KIELELEZO NA. 5** ULINGANISHO WA BAJETI YA MWAKA WA FEDHA 2023/2024 NA BAJETI YA MWAKA WA FEDHA 2024/2025
- KIELELEZO NA. 6** ULINGANISHO WA MAKADIRO YA MAKUSANYO KATIKA MWAKA WA FEDHA 2023/2024 NA MWAKA WA FEDHA 2024/2025
- KIELELEZO NA. 7** ULINGANISHO WA BAJETI YA MATUMIZI YA KAWAIDA KATI YA MWAKA WA FEDHA 2023/2024 NA MWAKA WA FEDHA 2024/2025
- KIELELEZO NA. 8** ULINGANISHO WA BAJETI YA MIRADI YA MAENDELEO KATI YA MWAKA WA FEDHA 2023/2024 NA MWAKA WA FEDHA 2024/2025
- KIELELEZO NA. 9** MWENENDO NA MAOTEYO YA MAKUSANYO YA WHARFAGE KATI YA MWAKA WA FEDHA 2020/2021 NA 2026/2027
- KIELELEZO NA. 10** MAPATO YA KIKODI YANAYOKUSANYWA NA TRA KUTOKANA NA SHUGHULI ZA KIBANDARI 2015/2016 – 2022/2023
- KIELELEZO NA. 11** ULINGANISHO WA FEDHA ILIYOBAKI TAA KABLA NA BAADA YA SHERIA YA *RETENTION* KUBADILIKA

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

1.1 Maelezo ya Awali

Mheshimiwa Spika, nakushukuru kwa kunipa nafasi ili niwasilishie Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu kuhusu Utekelezaji wa Majukumu na Bajeti ya **Fungu 62 – Wizara ya Uchukuzi** kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 pamoja na Maoni ya Kamati kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara hiyo kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025.

Mheshimiwa Spika, Taarifa hii inawasilishwa kwa kuzingatia matakwa ya **Kanuni ya 118 (9)** ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari 2023 na imegawanyika katika sehemu kuu zifuatazo: -

- a) **Sehemu ya Kwanza** ni Utangulizi na inaeleza kuhusu Msingi na Muundo wa Taarifa pamoja na namna Kamati ilivyotekeza majukumu yake;
- b) **Sehemu ya Pili** inaeleza kuhusu Uchambuzi wa Utekelezaji wa Majukumu ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024;
- c) **Sehemu ya Tatu** ni Uchambuzi Kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025;
- d) **Sehemu ya Nne** ni Maoni na Mapendekezo ya Kamati; na

e) **Sehemu ya Tano** ni Hitimisho.

1.2 **Namna Kamati ilivyotekeleza Majukumu yake**

Mheshimiwa Spika, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu, hutekeleza majukumu yake kwa kuzingatia masharti mbalimbali yaliyocainishwa katika Katiba, Sheria mbalimbali pamoja na Kanuni za Kudumu za Bunge.

Mheshimiwa Spika, katika kufanyia kazi utekelezaji wa Bajeti ya Wizara ya Uchukuzi kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 pamoja na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara hiyo kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025, Kamati ilifanya yafuatayo: -

- a) Kupokea na kufanya uchambuzi wa Randama ya Wizara (Kanuni ya 115 (1));
- b) Kupokea taarifa na kukagua utekelezaji wa miradi ya maendeleo iliyotengewa fedha katika Mwaka wa Fedha 2023/2024 (Kanuni ya 117 (1));
- c) Kujadili utekelezaji wa Bajeti ya Wizara pamoja na taasisi zake kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024; na
- d) Kuchambua Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara pamoja na taasisi zake kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025.

SEHEMU YA PILI

2.0 MATOKEO YA UCHAMBUZI NA TATHMINI YA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA FUNGU 62 - WIZARA YA UCHUKUZI KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024

2.1 Msingi na Mawanda ya Uchambuzi

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 63 (3) (b) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya Mwaka 1977 inalipa Bunge madaraka ya kujadili utekelezaji wa kila Wizara wakati wa Mkutano wa Bunge wa kila mwaka wa bajeti. Kwa muktadha huo, Kanuni ya 118 (4) ya Kanuni za Kudumu za Bunge imeweka masharti kwa Kamati za Kisekta kufanya uchambuzi wa taarifa za utekelezaji na makadirio ya mapato na matumizi za Wizara kabla ya kujadiliwa Bungeni.

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia msingi wa uchambuzi, Kamati ilichambua Taarifa za Utekelezaji wa Fungu 62 kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 na kufanya ulinganisho na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara hiyo, pamoja na taasisi zilizo chini yake kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 kwa mujibu wa Kanuni ya 117 (2).

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati ulijielekeza katika maeneo yafuatayo: -

- a) Mwenendo wa Makusanyo ya Maduhuli
- b) Upatikanaji wa Fedha za Matumizi ya Kawaida
- c) Utekelezaji wa Bajeti ya Miradi ya Maendeleo

2.2 Mwenendo wa Upatikanaji wa Fedha

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2023/2024, **Fungu 62 – Wizara ya Uchukuzi** ilitengewa bajeti ya jumla ya **Sh. 2,089,245,508,000**. Kati ya fedha hizo, **Sh. 118,215,599,000** zilikuwa ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na **Sh. 1,971,029,909,000** zilitengwa kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo.

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia Februari, 2024 Wizara ilikuwa imepokea **Sh. 1,820,698,515,147.48** sawa na wastani wa **asilimia 87.15** ya bajeti iliyoidhinishwa. Kati ya fedha zilizopokelewa, **Sh. 56,968,628,462.72** zilikuwa ni fedha za Matumizi ya Kawaida na **Sh. 1,763,729,886,684.76** ni fedha za bajeti ya maendeleo kama ambavyo **Kielelezo Na. 1** kinafafanua.

KIELELEZO NA. 1 – MWENENDO WA UPATIKANAJI WA FEDHA WA FUNGU 62 KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024

MAPOKEZI	BAJETI YA MWAKA 2023/2024 (TZS)	MAPOKEZI KUFIKIA FEBRUARI, 2024 (TZS)	ASILIMIA YA MAPOKEZI
MATUMIZI YA KAWAIDA	118,215,599,000	56,968,628,462.72	48.19%
MIRADI YA MAENDELEO	1,971,029,909,000	1,763,729,886,684.76	89.48%
JUMLA	2,089,245,508,000	1,820,698,515,147.48	87.15%

Chanzo: Randama ya Fungu 62 na Usanifu wa Kamati

Mheshimiwa Spika, Kamati imeridhishwa na mwenendo wa jumla wa upatikanaji wa fedha katika Bajeti ya Fungu 62 hususan katika Miradi ya Maendeleo. Hata hivyo, Kamati haikuridhishwa na mwenendo wa upatikanaji wa fedha za

matumizi ya kawaida ambayo ni **asilimia 48.19** kwa sababu unaathiri shughuli za kila siku za Wizara pamoja na taasisi zake.

Mheshimiwa Spika, ni vema Serikali ikaweka kipaumbele cha kutoa fedha za matumizi ya kawaida kwa uwiano unaostahili ili kuongeza ufanisi katika utendaji wa kila siku wa Wizara na taasisi zake.

2.3 Makusanyo ya Maduhuli

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2023/2024, Wizara ya Uchukuzi pamoja na taasisi zake ziliidhinishiwa kukusanya maduhuli ya jumla ya **Sh. 3,064,641,847,131** kutoka katika vyanzo mbalimbali. Hadi kufikia Februari, 2024, makusanyo yalikuwa ni **Sh. 1,697,912,693,717.31** sawa na **asilimia 55.40** ya malengo waliyojiwekea. Mchanganuo wa mwenendo wa makusanyo unafafanuliwa katika **Kielelezo Na. 2**.

KIELELEZO NA. 2 – MWENENDO WA MAKUSANYO YA MADUHULI KATIKA MWAKA WA FEDHA 2023/2024

CHANZO	MALENGO BAJETI YA 2023/2024	MAKUSANYO KUFIKIA FEBRUARI, 2024	%
KADCO	34,814,424,120	27,237,967,569.16	78.24%
SINOTASHIP	18,546,269,583	13,625,676,682	73.47%
TAA	142,002,931,143	103,714,282,582.32	73.04%
TCAA	92,000,000,000	66,055,801,114.17	71.80%
DMI	14,883,538,644	10,408,432,693	69.93%
TASAC	76,000,000,000	46,881,415,000	61.69%
ATCL	482,205,391,833	282,199,943,399.97	58.52%
LATRA	40,100,000,000	22,753,660,000	56.74%

CHANZO	MALENGO BAJETI YA 2023/2024	MAKUSANYO KUFIKIA FEBRUARI, 2024	%
TPA	1,858,000,000,000	1,020,998,189,000	54.95%
NIT	25,500,000,000	12,886,186,874	50.53%
TMA	18,164,798,745	7,317,026,900	40.28%
TAZARA	120,000,000,000	46,055,425,801.94	38.38%
MSCL	17,306,085,200	5,543,042,653.88	32.03%
TRC	125,118,407,863	32,235,643,446.87	25.76%
JUMLA	3,064,641,847,131	1,697,912,693,717.31	55.40%

Chanzo: Randama ya Fungu 62 na Usanifu wa Kamati

Mheshimiwa Spika, kwa wastani, mwenendo wa makusanyo ya **Fungu 62 – Wizara ya Uchukuzi** katika Mwaka wa Fedha 2023/2024 ni wa kuridhisha. Taasisi nne (4) chini ya Fungu hilo zimefanya vizuri kwa kukusanya zaidi ya asilimia 70 kufikia Februari, 2024, taasisi sita (6) zilikusanya kati ya asilimia 50 hadi 70, wakati taasisi nne (4) zilikusanya chini ya asilimia 50.

Mheshimiwa Spika, Kamati inazipongeza taasisi ambazo zilikusanya vizuri na na inaishauri Serikali kuendelea kufanya mapitio ya mara kwa mara ili kubaini uwezo wa kila taasisi kukusanya kulingana na vyanzo vya mapato vilivyopo.

Mheshimiwa Spika, kwa upande mwingine, Kamati haikuridhishwa na taasisi ambazo makusanyo yake yalikuwa chini ya asilimia 50. Katika uchambuzi wake, Kamati ilibaini kuwepo kwa changamoto mbalimbali zilizosababisha makusanyo ya taasisi hizo kuwa hafifu. Kwa mfano, hadi kufikia Februari, 2024, Shirika la Reli Tanzania

(TRC) lilikusanya **asilimia 25.76** ya makadirio waliyojiwekea katika Mwaka wa Fedha 2023/2024. Kamati ilitaarifiwa kwamba, Shirika la Reli lilikabiliwa na changamoto zifuatazo ambazo ziliathiri mwenendo wa makusanyo: -

- a) Kuharibika kwa miundombinu ya reli nchini kutokana na mvua kubwa zilizonyesha katika maeneo mbalimbali nchini hivyo kuathiri makusanyo yatokanayo na usafirishaji wa abiria na mizigo; na
- b) Kutoanza kwa safari za treni katika reli mpya ya SGR kwa kipande cha Dar es Salaam – Dodoma.

Mheshimiwa Spika, Kamati inatambua juhudi za Serikali za kuhakikisha changamoto zilizodainishwa hapo juu zinatatuliwa kwa haraka. Hata hivyo, Kamati inaishauri Serika kuhakikisha kwamba, wakati wote kunakuwa na fungu maalum linalotosheleza kukabiliana na uharibifu unaoweza kujitokeza katika miundombinu ya reli. Uwepo wa fungu hilo uende sambamba na kuwa na mkakati endelevu wa kukabiliana na dharura za uharibifu wa miundombinu ya reli (*emergency and contingency strategy for rehabilitation of railways infrastructures*).

Mheshimiwa Spika, Mkakati huo pamoja na fungu tajwa vitasaidia Serikali kukarabati miundombinu ya reli kwa haraka zaidi pale inapoharibika ili kuendelea kutoa huduma za usafirishaji wa mizigo na abiria na hivyo kuendelea kukusanya mapato. Sambamba na hilo, Kamati inaishauri Serikali kuhakikisha kwamba, Shirika la Reli

linaanza mara moja safari za treni kutoka Dar es Salaam kwenda Dodoma katika Reli Mpya ya SGR ili kuongeza makusanyo ya mapato.

Mheshimiwa Spika, Kamati pia inaishauri Serikali kuandaa Moduli ya Kiuchumi na Kifedha kubainisha mtiririko wa mapato na matumizi ya Shirika la Reli Tanzania (TRC) kwa miaka ijayo. Moduli hiyo italiwezesha Shirika kuwa na maoteo yenye uhakika wa makusanyo na matumizi bora ya fedha za umma katika uendeshaji wa Shirika kwa ufanisi.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa Mamlaka ya Reli ya Tanzania na Zambia (TAZARA), mgao wa makusanyo yalikuwa ni **asilimia 38.38** ya makadirio waliyojiwekea kufikia Februari, 2024. Kamati imebaini kwamba, makusanyo hayo hafifu yamesababishwa na changamoto mbalimbali za kiuendeshaji, ambapo utatuzi wa changamoto hizo upo katika hatua mbalimbali kwa kuhusisha nchi yetu na Zambia.

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia changamoto hizo, Kamati inaishauri Serikali kushirikiana na Serikali ya Zambia, kuhakikisha kwamba inaboresha uendeshaji wa TAZARA ili kuimarisha makusanyo ya taasisi.

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2023/2024 Mamlaka ya Hali ya Hewa Tanzania (TMA) ilikusanya **asilimia 40.28** ya malengo waliyojiwekea. Kamati ilibaini kwamba, makusanyo hafifu ya TMA yalisababishwa na

kutokuwepo kwa makadirio yenye uhalisia kutokana na taasisi hiyo kutarajia vyanzo vipya vya mapato ambavyo havikuanza kufanya kazi.

Mheshimiwa Spika, huduma ya hali ya hewa ni muhimu katika mustakabali wa sekta mbalimbali nchini ikiwemo ujenzi, kilimo, uvuvi, viwanda, maji, usafiri, usafirishaji, mifugo, shughuli za biashara n.k. Iwapo huduma hii itapewa kipaumbele katika kuwezesha kukusanya kutoka sekta mbalimbali, itawezesha TMA kuimarisha miundombinu ya utabiri wa hali ya hewa na hatimaye kuongeza ufanisi na weledi wa wafanyakazi katika kutoa matokeo bora na sahihi zaidi ya masuala ya hali ya hewa.

2.4 Utekelezaji wa Bajeti ya Matumizi ya Kawaida

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2023/2024, Wizara ya Uchukuzi ilitengewa jumla ya **Sh. 118,215,599,000** kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida. Fedha hizo zinajumuisha **Sh. 89,291,108,000** kwa ajili ya Mishahara ya Watumishi (PE) wa Wizara na Taasisi zilizo chini yake na **Sh. 28,924,491,000** kwa ajili ya Matumizi Mengineyo (OC).

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia Februari 2024, jumla ya fedha za Matumizi ya Kawaida zilizokuwa zimetolewa ni **Sh. 56,968,628,462.72** sawa na **asilimia 48.19** ya bajeti ya Matumizi ya Kawaida iliyoidhinishwa. Kati ya fedha hizo, **Sh. 45,870,961,503.33** zilikuwa ni kwa ajili ya Mishahara ya Watumishi (P.E.) na **Sh. 11,097,666,959.39** kwa ajili ya

Matumizi Mengineyo (O.C.) kama ambavyo Kielelezo Na. 3 kinafafanua.

KIELELEZO NA. 3 – MAPOKEZI YA FEDHA ZA MATUMIZI YA KAWAIDA KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024 KUFIKIA FEBRUARI, 2024

CHANZO	BAJETI YA MWAKA 2023/2024	MAPOKEZI YA FEDHA KUFIKIA FEBRUARI, 2024	%
Wizara	12,558,871,900	5,487,547,939.44	43.69%
TCAA	10,929,320,000	0.00	0%
TMA	12,875,744,276	6,873,959,982.80	53.39%
MSCL	4,169,964,487	371,819,719.98	8.92%
TAA	30,619,351,950	14,993,379,714.36	48.97%
ATCL	3,886,680,000	2,591,120,040	66.67%
TRC	12,922,957,000	8,615,304,432	66.67%
TAZARA	14,983,217,000	9,988,812,000	66.67%
NIT	10,611,880,387	5,815,364,448.83	54.80%
DMI	4,657,612,000	2,231,320,185.31	47.91%
JUMLA KUU	118,215,599,000	56,968,628,462.72	48.19%

Chanzo: Randama ya Fungu 62 na Usanifu wa Kamati

Mheshimiwa Spika, moja kati ya jambo mahsusi lililobainiwa na Kamati katika mwenendo wa mapokezi ya fedha za Matumizi ya Kawaida, ni kwa Mamlaka ya Usafiri wa Anga Tanzania (TCAA) kutopokea fedha kabisa. Kamati inatambua kwamba, TCAA inajitegema kiuendeshaji na kwa muktadha huo, Mishahara pamoja na Matumizi Mengineyo hulipwa kutoka katika vyanzo vyake. Hata hivyo, kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024, Wizara ilitenga **Sh. 10,929,320,000** kama sehemu ya utekelezaji wa uendelezaji wa Chuo cha Usafiri wa Anga na hadi kufikia Februari, 2024 hakuna fedha iliyotolewa. Kamati ilitaarifiwa kwamba,

sababu za kutotolewa kwa fedha hiyo ni TCAA kutokuwa na Mkataba wa Uendelezaji wa Chuo husika.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaishauri Serikali kuhakikisha kwamba, inaharakisha michakato yote muhimu ili fedha za matumizi ya kawaida zinatolewa kwa wakati kutekeleza malengo yaliyokusudiwa kabla ya Mwaka wa Fedha 2023/2024 kuisha.

2.5 Utekelezaji wa Bajeti ya Maendeleo

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2023/2024, Wizara ya Uchukuzi ilitengewa jumla ya **Sh. 1,971,029,909,000** ili kutekeleza miradi mbalimbali ya maendeleo. Kati ya fedha hizo, **Sh. 1,863,764,800,000** zilikuwa ni fedha za ndani, na **Sh. 107,265,109,000** zilikuwa ni fedha za nje. Mwenendo wa Mapokezi ya Fedha za Maendeleo unafafanuliwa katika Kielelezo Na. 4 kwa muhtasari.

KIELELEZO NA. 4 - MWENENDO WA MAPOKEZI YA FEDHA ZA MAENDELEO BAJETI YA 2023/2024

CHANZO	BAJETI YA MWAKA 2023/2024 (TZS)	MAPOKEZI KUFIKIA FEBRUARI, 2024 (TZS)	ASILIMIA YA MAPOKEZI
FEDHA ZA NDANI	1,863,764,800,000	1,671,982,467,124.76	89.71%
FEDHA ZA NJE	107,265,109,000	91,747,419,560	85.53%
JUMLA	1,971,029,909,000	1,763,729,886,684.76	89.48%

Chanzo: Randama ya Fungu 62 na Usanifu wa Kamati

Mheshimiwa Spika, Kamati imeridhishwa na mwenendo wa mapokezi ya Fedha za Maendeleo na inaipongeza Serikali kwa kutoa fedha za utekelezaji wa miradi ya sekta ya uchukuzi.

2.6 Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 117 (1), Kamati ilifanya ziara ya ukaguzi wa miradi ya maendeleo kati ya tarehe 12 – 17 Machi, 2024 katika mikoa ya Dodoma, Singida, Tabora, Shinyanga, Simiyu na Mwanza. Katika ziara hiyo, Kamati ilifanya tathmini ya baadhi ya miradi ya maendeleo iliyotengewa fedha kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024. Tathmini iliyofanyika ilijumuisha uchambuzi wa mapokezi ya fedha, hali ya utekelezaji wa miradi husika pamoja na changamoto za utekelezaji wake.

Mheshimiwa Spika, naomba nitoe ufafanuzi wa miradi hiyo kwa muhtasari kama ifuatavyo: -

2.6.1 Mradi Na. 4281 Ujenzi wa SGR Kipande cha Tatu (Makutupora - Tabora)

Mheshimiwa Spika, Mradi wa SGR **Kipande cha Tatu** unahusisha ujenzi wa reli kutoka Makutupora, Singida hadi Tabora yenye urefu wa **kilometa 368**. Mkandarasi wa Mradi ni Kampuni ya Yapi Merkezi kutoka Uturuki. Mradi ulianza kutekelezwa tarehe 8 Machi, 2022 kwa lengo la kukamilika tarehe 07 Januari, 2026 kwa thamani ya **Dola za Kimarekani 1,923,695,000 (Sh.**

4,809,237,500,000).¹ Hadi kufikia Machi, 2024, Serikali ilikuwa imefanya malipo kwa Mkandarasi ya jumla ya **Dola za Kimarekani 476,726,122.08 (Sh. 1,191,815,305,200)** sawa na **asilimia 24.78**.

Mheshimiwa Spika, wakati Kamati inatembelea ili kukagua Mradi Mwezi Machi, 2024, maendeleo ya utekelezaji wake yalikuwa ni **asilimia 14** tu ambayo kwa maoni ya Kamati, hayaakisi kiwango cha fedha kilichotolewa.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilibaini kwamba, Mradi unakabiliwa na changamoto mbalimbali zikiwemo zifuatazo: -

- a) Serikali kuchelewa kufanya malipo kwa mshauri sanifu (*design consultant*) ambapo imesababisha kukwama kwa kazi za usanifu na ujenzi kwa Kipande cha III;
- b) Mkandarasi kuchelewa kununua malighafi na vifaa vya ujenzi na kusababisha kushindwa kukamilika kwa wakati kwa baadhi ya kazi mfano ujenzi wa makambi na madaraja;
- c) Mkandarsasi kulundika madeni ya wasambazaji wa vifaa na huduma (*suppliers*); na

¹ USD 1= TZS 2,500

d) Serikali kutolipa fedha za fidia kwa wananchi ambao maeneo yao yalitwaliwa kupisha Mradi.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaishauri Serikali, kuharakisha mchakato wa malipo kwa kwa mshauri sanifu (*design consultant*) na kulipa fidia kwa wananchi wote ambao maeneo yao yamechukuliwa kupisha Mradi.

Mheshimiwa Spika, kwa upande mwingine, Kamati ilihoji iwapo kuna hatua zozote zilizochukuliwa kuunusuru Mradi kwa kuzingatia changamoto za kiuchumi ambazo Mkandarasi anazipitia. Serikali ilitoa maelezo kwamba imechukua hatua mbalimbali zikiwemo zifuatazo: -

- a) Kutoa taarifa (*notice*) mbalimbali za Kimkataba kuhusu kudai haki (*claims*) za ucheleweshaji wa utekelezazaji wa Mradi;
- b) Serikali imesaini hati ya makubaliano na Mkandarasi ili kwamba fedha inayokuja, Shirika la Reli (TRC) liamue kwamba fedha hiyo itumike kulipa kwanza wakandarasi wa ndani (*suppliers and subcontractors*);
- c) Kutumia fedha ya zuiro (*retention*), ambayo ni ya Mkandarasi, inayokatwa katika hati za malipo (*certificate*) kama *bank guarantee* ili fedha hiyo pia itumike kulipa madeni; na

Mheshimiwa Spika, Kamati inaishauri Serikali kufanya tathmini ya utekelezaji wa Mradi huu kwa kuzingatia mtaji ambao tayari Serikali imeuweka, uwezo wa Mkandarasi kukamilisha Mradi kwa ubora unaotakiwa pamoja na athari ambazo zinaweza kujitokeza iwapo mradi huo utachelewa kukamilika. Tathmini hiyo itoe mapendekezo ya haraka ambayo yatawezesha mradi huo kukamilika ili kuokoa Fedha za Serikali.

2.6.2 **Mradi Na. 4281 Ujenzi wa SGR Kipande cha Tano (Isaka - Mwanza)**

Mheshimiwa Spika, Mradi wa Ujenzi wa SGR Kipande Tano, unahusisha ujenzi wa reli kutoka Isaka (Shinyanga) hadi Mwanza, chenye urefu wa kilometa 341. Mradi ulianza kutekelezwa tarehe 15 Mei, 2021 kwa lengo la kukamilika ifikapo tarehe 14 Mei, 2024 kwa thamani ya **Dola za Kimarekani 1,326,077,288.76 (Sh. 3,315,193,221,900)**. Mkandarasi wa Mradi ni Kampuni ya CCECC kutoka China.

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia Machi, 2024 wakati Kamati inatembelea Mradi, Serikali ilikuwa imeshafanya malipo kwa Mkandarasi ya jumla ya **Dola za Kimarekani 537,511,387.73 (Sh. 1,343,778,469,325)** sawa na **asilimia 40.53** ya gharama za Mradi. Aidha, maendeleo ya mradi huo yalikuwa yamefikia **asilimia 54.01**.

Mheshimiwa Spika, Kamati ina mashaka kuhusu muda uliobaki kukamilisha Mradi husika kufikia Mei, 2024 ukilinganisha na asilimia iliyobaki ya ujenzi. Serikali ilitaarifu Kamati kwamba, wana matumaini kuwa Mkandarasi atakamilisha ujenzi kwa sababu kazi iliyobaki sio kubwa ukilinganisha na kazi iliyofanyika tayari.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilibaini kuwepo kwa changamoto ya malalamiko ya baadhi ya wananchi kutolipwa fedha za fidia kutokana na kutwaliwa kwa maeneo yao kupisha Mradi. Kamati inaishauri Serikali, kuhakikisha kwamba wananchi waliopisha Mradi, wanalipwa fidia stahiki kwa mujibu wa Sheria za Nchi.

2.6.3 **Mradi Na. 4290 – Rada, Mitambo na Miundombinu ya Mamlaka ya Hali ya Hewa (TMA), Mwanza**

Mheshimiwa Spika, Mradi wa Rada katika Eneo la Kiseke, Mkoa wa Mwanza ni Mradi wa pili kutekelezwa baada ya Mradi wa Rada ya Dar es Salaam katika mfululizo wa Rada 7 zilizopangwa kutekelezwa kwenye malengo ya Serikali.

Mheshimiwa Spika, Mradi huu umetumia kiasi cha **Shilingi Bilioni 4.353**. Gharama hizo zinajumuisha ununuzi, na ufungwaji wa mtambo wa Rada, miundombinu ya majengo, barabara yenye urefu wa kilomita 1.1 kuelekea kwenye kilima cha Ngitiri, Kiseke, Wilaya ya Ilemela pamoja na gharama za kuweka njia

ya umeme mkubwa 11KV pamoja na ufungaji wa transfoma katika kituo cha RADA.

Mheshimiwa Spika, katika ziara ya ukaguzi wa Mradi huu, Kamati ilijionea na kupata maelezo kutoka Serikalini kwamba, Rada iliyofungwa Eneo la Kiseke ina uwezo wa kufuatilia matukio ya hali ya hewa katika eneo la nusu kipenyo cha kilomita 450 kutoka eneo ilipofungwa. Hivyo basi, ukanda Ziwa Victoria ikijumuisha mikoa ya Mwanza, Shinyanga, Kagera na Mara iko katika uangalizi wa hali ya hewa kupitia Rada hiyo. Aidha, Serikali ilibainisha kwamba, Rada hiyo inaendana na mabadiliko ya teknolojia katika kutoa taarifa sahihi za utabiri wa hali ya hewa.

Mheshimiwa Spika, Kamati inapongeza juhudi za Serikali katika kuboresha Sekta ya Hali ya Hewa nchini.

2.6.4 **Mradi Na. 4201 – Ujenzi wa Kituo cha Kikanda cha Kuratibu Utafutaji na Uokoaji Majini (MRCC)**

Mheshimiwa Spika, Mradi wa Ujenzi wa Kituo cha Kikanda cha Kuratibu Utafutaji na Uokoaji Majini (*Maritime Rescue Coordination Centre - MRCC*) ni sehemu ya utekelezaji wa Mradi wa Kimataifa wa Mawasiliano na Uchukuzi katika Ziwa Victoria (*Multinational Lake Victoria Maritime Communications and Transport Project - MLVMCTP*) unaotekelezwa na Shirika la Uwakala wa Meli Tanzania (TASAC) katika Eneo la Ilemela, Jijini Mwanza. Mradi unatekelezwa

kwa ubia kati ya Serikali ya Tanzania na Serikali ya Uganda. Mkandarasi wa Mradi ni CK Associates Co. Ltd akishirikiana na Oubuntu Consulting Co. Ltd.

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2023/2024, Mradi ulitengewa jumla ya **Sh. 4,769,673,000** kwa ajili ya usanifu na ujenzi uliopangwa kukamilika ifikapo Novemba, 2024. Hadi kufikia Machi, 2024 fedha iliyolipwa kutekeleza mradi ilikuwa **Sh. 953,934,600** sawa na **asilimia 20** tu.

Mheshimiwa Spika, mapokezi yasiyoridhisha ya fedha za mradi, kwa sehemu kubwa yameathiri utekelezaji wa Mradi ambapo hadi Kamati inafika uwandani kwa ajili ya ukaguzi, ujenzi wa mradi ulikuwa ni **asilimia 10** tu.

Mheshimiwa Spika, lengo kuu la Mradi ni kuimarisha usalama wa usafiri majini katika Ziwa Victoria, hasa kutokana na matukio mbalimbali ya ajali zilizotokea majini. Kamati imebaini kwamba, katika kipindi cha miaka mitano kwa upande wa Tanzania, watu 2,421 walipata ajali ambapo kati ya hao, 2,275 waliokolewa na watu 202 walifariki. Kwa muktadha huo, Mradi unakusudiwa kujenga miundombinu ya kuratibu utafutaji na uokoaji, pamoja na kununua vifaa vya zoezi hilo.

Mheshimiwa Spika, Kamati inapongeza jitihada za Serikali kwa kuibua Mradi ambao utasaidia kuboresha usalama wa raia katika usafiri wa maji kwenye Ziwa Victoria. Hata hivyo, kwa kuzingatia kuchelewa kwa Mradi huu, Kamati inaishauri Serikali kuhakikisha kuwa mradi huo unakamilika kwa wakati.

2.6.5 **Mradi Na. 4227 - Uboreshaji wa Bandari ya Mwanza Kaskazini, katika Ziwa Victoria**

Mheshimiwa Spika, Mradi huu unahusisha ujenzi, upanuzi na uboreshaji wa miundombinu ya Bandari ya Mwanza Kaskazini (North Port), katika Ziwa Victoria na unatekelezwa na Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania (TPA). Mradi una thamani ya **Sh. 18,606,443,416.66** na ulianza kutekelezwa tarehe 03 Mei, 2023 kwa lengo la kukamilika tarehe 02 Novemba, 2024. Mkandarasi wa Mradi ni Kampuni ya M/S China Railway 15 Bureau Group Corporation (CR15G) ya China, na Mhandisi Mshauri ni Kampuni ya M/S Dar Al – Handasah Consultants ya Lebanoni inayoshirikiana na Kampuni ya M/S Inter-Consult ya Tanzania.

Mheshimiwa Spika, wakati wa ziara ya ukaguzi Kamati ilijionea maendeleo mbalimbali ya mradi ikiwemo shughuli ya kuongeza kina cha maji (*dredging*) ili kuanza ujenzi wa gati. Kwa ujumla Kamati haikuridhishwa na utekelezaji wa mradi kwa kuwa maendeleo ya mradi huo yalikuwa ni **asilimia 30**

ukilinganisha na matarajio ya **asilimia 46** kulingana na mpango wa utekelezaji.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilibaini kuwepo kwa changamoto mbalimbali zilizosababisha kusuasua kwa mradi. Moja ya changamoto hizo ni kuwepo kwa shughuli za ujenzi unaoingilia huduma za kila siku zitolewazo na bandari. Muingiliano huu sio tu unachelewesha mradi, lakini pia unasababisha usumbufu kwa watumiaji wengine wa huduma za bandari. Hivyo basi, Kamati inaishauri Serikali kufanya tathmini ya kina ili kubuni namna bora ya kutekeleza mradi kwa ufanisi zaidi.

Mheshimiwa Spika, Kamati pia imebaini kuwepo na changamoto ya ufinyu wa eneo la mradi ambalo umeathiri usanifu wenye tija wa matumizi ya eneo la bandari. Ufinyu wa eneo umetokana na muingiliano wa kimipaka na kituo cha polisi linalomilikiwa na Wizara ya Mambo ya Ndani ya Nchi.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitaarifiwa kwamba, Serikali imefanya jitihada na tayari mazungumzo yamefanyika ambapo Wizara imekubali kuachia sehemu ya eneo lake ili kuruhusu upanuzi wa mipaka ya eneo la Mamlaka ya Uendeshaji wa Bandari. Hata hivyo, Kamati ina maoni kwamba, kuna umuhimu wa Wizara ya Uchukuzi kwa kushirikiana na Halmashauri ya Jiji la Mwanza, Wizara ya Ardhi na Ofisi ya Mkuu wa

Mkoa wa Mwanza, kufanya tathmini ya mahitaji ya eneo linalohitajika, ikiwemo kufanya uhakiki ili kubaini maeneo ambayo yanamilikiwa na Serikali ili kuboresha miundombinu ya bandari hii muhimu.

2.6.6 **Mradi Na. 4295 - Ujenzi na Ukarabati wa Meli katika Ziwa Victoria**

Mheshimiwa Spika, Mradi unahusisha Ujenzi wa Meli Mpya ya MV Mwanza - Hapa Kazi Tu, Ujenzi wa Meli ya Kubeba Mizigo (*Ro-Ro & Wagon Ferry*), Ukarabati wa Meli ya MT Ukerewe, na Ukarabati wa Meli ya MT Nyangumi. Utekelezaji wa ujenzi na ukarabati wa meli hizo uko katika hatua mbalimbali.

Mheshimiwa Spika, wakati wa ukaguzi wa mradi, Kamati ilipata fursa ya kujionea maendeleo ya Ujenzi wa Meli Mpya ya MV Mwanza – Hapa Kazi Tu ambayo ikikamilika itakuwa na uwezo wa kubeba abiria 1,200, mzigo wa tani 400, magari madogo 20 na malori 3. Wakandarasi wa Mradi huu ni Kampuni za GAS Entec Co. Ltd na Kangnam Corporation kutoka nchi ya Korea ya Kusini, wakishirikiana na SUMA JKT ya Tanzania.

Mheshimiwa Spika, gharama za utekelezaji wa mradi kuwa jumla ya **Dola za Kimarekani 49,322,365.40 (Sh. 123,305,913,500)** ambapo hadi wakati Kamati inafanya ziara ya ukaguzi, Mkandarasi alikuwa ameshalipwa **asilimia 90.87** ya gharama zote za mradi

na maendeleo ya ujenzi kufikia **asilimia 93**. Inatarajiwa kwamba, mradi utakamilika ifikapo tarehe 31 Mei, 2024.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitaarifiwa kwamba kazi zinazoendelea ni kukamilisha mifumo ya uendeshaji wa meli kwa matarajio ya kufanya safari ya kwanza ya majaribio ya kiufundi ambayo ilifanyika tarehe 25 hadi 27 Machi, 2024. Safari hiyo ya majaribio ilifanyika kwa mafanikio.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa hatua ya maendeleo ya mradi wa MV Mwanza – Hapa Kazi Tu, meli ambayo itahudumia wananchi walio wengi katika Ukanda wa Ziwa Victoria.

SEHEMU YA TATU

3.0 UCHAMBUZI WA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA FUNGU 62 - WIZARA YA UCHUKUZI KWA MWAKA WA FEDHA 2024/2025

3.1 Vipaumbele vya Wizara

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2024/2025, Fungu 62 – Wizara ya Uchukuzi inalenga kutekeleza vipaumbele mbalimbali vya kibajeti vikiwemo vifuatavyo: -

- a) **Usafiri wa Reli:** Kuendeleza ujenzi na uendeshaji wa SGR na kuboresha miundombinu ya reli ya MGR na CGR, pamoja na ununuzi wa vifaa;
- b) **Usafiri wa Anga:** Kuboresha uendeshaji wa ATCL, kuimairisha miundombinu ya viwanja vya ndege na kujenga viwanja vipya;
- c) **Usafiri wa Majini:** Kuimarisha usafiri, usalama na mawasiliano katika Maziwa Makuu nchini;
- d) **Usafiri Ardhini:** Kuimarisha usalama, udhibiti na utoaji wa huduma za usafiri na usafirishaji wa abiria na mizigo;
- e) **Bandari:** Kuboresha miundombinu na uendeshaji wa bandari nchini ikiwa ni pamoja na uendelezaji wa bandari kavu;
- f) **Hali ya Hewa:** Kuimarisha miundombinu na huduma za hali ya hewa; na
- g) **Vyuo vya Sekta ya Uchukuzi:** Kuimarisha mafunzo, miundombinu na vifaa vya kufundishia katika vyuo vya mafunzo.

3.2 Muundo wa Bajeti

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2024/2025, Wizara ya Uchukuzi (Fungu 62) inaomba kuidhinishiwa jumla ya **Sh. 2,729,676,417,000** ambapo kati ya fedha inayoombwa, **Sh. 114,744,476,000** ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida, na **Sh. 2,614,931,941,000** ni kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo.

Mheshimiwa Spika, fedha inayoombwa kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 imeongezeka kwa wastani wa **asilimia 30.65** ukilinganisha na Bajeti ya **Sh. 2,089,245,508,000** iliyotengwa kwa Mwaka wa Fedha unaoisha. Kielelezo Na. 5 kinafafanua kwa muhtsari ulinganisho kati ya Bajeti ya Mwaka wa Fedha 2023/2024 na Bajeti ya Mwaka wa Fedha 2024/2025.

KIELELEZO NA. 5 – ULINGANISHO WA BAJETI YA MWAKA WA FEDHA 2023/2024 NA BAJETI YA MWAKA WA FEDHA 2024/2025

MAELEZO	BAJETI YA MWAKA 2023/2024	BAJETI YA MWAKA 2024/2025	TOFAUTI (TZS)	TOFAUTI (%)
MATUMIZI YA KAWAIDA	118,215,599,000	114,744,476,000	-3,471,123,000	-2.93%
MIRADI YA MAENDELEO	1,971,029,909,000	2,614,931,941,000	+643,902,032,000	+32.67%
JUMLA	2,089,245,508,000	2,729,676,417,000	640,430,909,000	+30.65%

Chanzo: Randama ya Fungu 62 na Usanifu wa Kamati

Mheshimiwa Spika, ongezo la Bajeti ya Mwaka wa Fedha 2024/2025 ni kutokana na Serikali kuongeza **Sh. 643,902,032,000** kwa ajili ya utekelezaji wa Miradi ya

Maendeleo. Hata hivyo, kama ambavyo Kielelezo Na. 5 kinavyoonesha, Bajeti ya Matumizi ya Kawaida kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 imepungua kwa **asilimia 2.93** ukilinganisha na Bajeti ya Mwaka wa Fedha unaoisha.

3.3 Makadirio ya Makusanyo ya Maduhuli

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2024/2025, Wizara ya Uchukuzi pamoja na taasisi zake inaomba kuidhinishiwa kukusanya maduhuli ya **Sh. 3,310,021,435,500** ambayo ni ongezeko la **Sh. 245,379,588,369** ikilinganishwa na malengo ya kukusanya **Sh. 3,064,641,847,131** katika Mwaka wa Fedha unaoisha. Ongezeko hilo ni wastani wa **asilimia 8.01** kwa mchanganuo unaopatikana katika Kielelezo Na. 6.

KIELELEZO NA. 6 – ULINGANISHO WA MAKADIRO YA MAKUSANYO KATIKA MWAKA WA FEDHA 2023/2024 NA MWAKA WA FEDHA 2024/2025

CHANZO	MAKADIRO YA MAKUSANYO 2023/2024	MAKADIRO YA MAKUSANYO 2024/20245	TOFAUTI (TZS)	TOFAUTI (%)
ATCL	482,205,391,833	717,967,025,000	235,761,633,167	+48.89%
KADCO	34,814,424,120	40,462,521,000	5,648,096,880	+16.22%
TAA	142,002,931,143	161,180,246,500	19,177,315,357	+13.50%
DMI	14,883,538,644	16,353,876,000	1,470,337,356	+9.88%
LATRA	40,100,000,000	43,890,000,000	3,790,000,000	+9.45%
TASAC	76,000,000,000	82,849,799,000	6,849,799,000	+9.01%
NIT	25,500,000,000	27,500,000,000	2,000,000,000	+7.84%
TCAA	92,000,000,000	98,701,888,000	6,701,888,000	+7.28%
SINOTASHIP	18,546,269,583	19,700,170,000	1,153,900,417	+6.22%
MSCL	17,306,085,200	17,646,048,000	339,962,800	+1.96%
TPA	1,858,000,000,000	1,837,781,845,000	-20,218,155,000	-1.08%
TRC	125,118,407,863	118,894,300,000	-6,224,107,863	-4.97%
TAZARA	120,000,000,000	111,113,717,000	-8,886,283,000	-7.41%

CHANZO	MAKADIRIO YA MAKUSANYO 2023/2024	MAKADIRIO YA MAKUSANYO 2024/20245	TOFAUTI (TZS)	TOFAUTI (%)
TMA	18,164,798,745	15,980,000,000	-2,184,798,745	-12.03%
JUMLA	3,064,641,847,131	3,310,021,435,500	245,379,588,369	+8.01%

Chanzo: Randama ya Fungu 62 na Usanifu wa Kamati

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa ujumla na hususan taasisi ambazo zimeongeza wigo wa makadirio ya makusanyo yake. Hata hivyo, Kamati imebaini kwamba, baadhi ya taasisi zimekadiria kukusanya maduhuli pungufu ukilinganisha na makadirio waliyojiwekea katika Mwaka wa Fedha unaoisha.

Mheshimiwa Spika, katika uchambuzi wake, Kamati imefanya tathmini ya baadhi ya taasisi kupunguza makadirio ya makusanyo. Katika tathmini hiyo Kamati ina maoni kwamba, kupungua kwa makadirio ya makusanyo katika Mwaka wa Fedha 2024/2025 hakuakisi malengo makuu ya uendeshaji wa taasisi hizo kutoa mchango stahiki katika Mfuko Mkuu wa Serikali, na kutekeleza kwa ufanisi malengo ambayo Wizara ya Uchukuzi imejiwekea.

Mheshimiwa Spika, kwa mfano, makadirio ya makusanyo ya Mamlaka ya Hali ya Hewa Tanzania (TMA) yamepungua kwa **asilimia 12.03**. Hata hivyo, Kamati inatambua kwamba taasisi hiyo inaweza kuongeza vyanzo vyake vya mapato iwapo Serikali na wadau wote wa hali ya hewa nchini watachangia pesa kidogo katika huduma itolewayo na mamlaka hiyo muhimu nchini.

Mheshimiwa Spika, kwa mfano, Shirika la Reli Tanzania (TRC) ambalo makadirio ya makusanyo yake kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 yamepungua kwa **asilimia 4.97**. Kamati ina maoni kwamba, iwapo TRC itafanya tathmini upya ya uwezo wake wa kukusanya maduhuli, hasa kwa kuongeza huduma za usafirishaji wa abiria na mizigo na uendeshaji wenye ufanisi wa SGR kipande cha Dar es Salaam – Dodoma, makusanyo yanaweza kuongezeka. Pamoja na kwamba Kamati inatambua changamoto za uharibifu uliojitokeza katika miundombinu ya reli, Serikali ifanye tathmini itakayoboresha uendeshaji wa Shirika la Reli ili kuongeza mapato ya Serikali katika Mwaka wa Fedha 2024/2025.

3.4 Bajeti ya Matumizi ya Kawaida

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2024/2025, **Fungu 62 – Wizara ya Uchukuzi** inaomba kuidhinishiwa jumla ya **Sh. 114,744,476,000** kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida. Kati ya fedha hizo, **Sh. 86,661,930,000** ni kwa ajili ya Mishahara na **Sh. 28,082,546,000** ni kwa ajili ya Matumizi Mengineyo (OC).

Mheshimiwa Spika, Bajeti ya Matumizi ya Kawaida katika Mwaka wa Fedha 2024/2025 imepungua kwa **Sh. 3,471,123,000** sawa **asilimia 2.94** ukilinganisha na **Sh. 118,215,599,000** iliyotengwa katika Mwaka wa Fedha 2023/2024 kama ambavyo Kielelezo Na. 7 kinaonesha.

KIELELEZO NA. 7 – ULINGANISHO WA BAJETI YA MATUMIZI YA KAWAIDA KATI YA MWAKA WA FEDHA 2023/2024 NA MWAKWA WA FEDHA 2024/2025

MATUMIZI YA KAWAIDA	BAJETI YA MWAKA 2023/2024	BAJETI YA MWAKA 2024/2025	TOFAUTI (TZS)	TOFAUTI (%)
MISHAHARA (P.E.)	89,291,108,000	86,661,930,000	2,629,178,000	-0.94%
MATUMIZI MENGINEYO (O.C.)	28,924,491,000	28,082,546,000	841,945,000	-2.915
JUMLA	118,215,599,000	114,744,476,000	3,471,123,000	-2.94%

Chanzo: Randama ya Fungu 62 na Usanifu wa Kamati

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kwamba, Bajeti ya Matumizi ya Kawaida imepungua kwa sababu ya kupungua kwa ukomo wa bajeti (*ceiling*) ambao umeathiri sehemu kubwa ya Bajeti ya Serikali.

Mheshimiwa Spika, pamoja na sababu zilizodainishwa hapo juu, Kamati haijaridhishwa na kupungua kwa Bajeti ya Matumizi ya Kawaida hasa kwa kuzingatia kwamba, Sekta ya Uchukuzi bado ina mahitaji mengi ya rasilimali watu, vitendea kazi pamoja na fedha za uendeshaji. Kwa muktadha huo, Kamati inaendelea kuishauri Serikali kuongeza fedha za Matumizi ya Kawaida kwa namna inayoakisi kuongezeka kwa fedha za Miradi ya Maendeleo.

3.5 Bajeti ya Miradi ya Maendeleo

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2024/2025, Fungu 62 – Wizara ya Uchukuzi inaomba kuidhinishiwa jumla ya **Sh. 2,614,931,941,000** kwa ajili ya utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo. Kati ya Fedha hizo, **Sh. 2,524,369,202,000** ni

Fedha za Ndani, sawa na **asilimia 96.54** na **Sh. 90,562,739,000** ni Fedha za Nje, sawa na **asilimia 3.46** ya bajeti iliyotengwa.

Mheshimiwa Spika, Bajeti ya Miradi ya Maendeleo kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 imeongezeka kwa wastani wa **asilimia 32.67** ukilinganisha na Bajeti ya **Sh. 1,971,029,909,000** katika Mwaka wa Fedha 2023/2024. Ongezeko hilo linajionyesha katika Kielelezo Na. 8.

KIELELEZO NA. 8 – ULINGANISHO WA BAJETI YA MIRADI YA MAENDELEO KATI YA MWAKA WA FEDHA 2023/2024 NA MWAKA WA FEDHA 2024/2025

MIRADI YA MAENDELEO	BAJETI YA MWAKA 2023/2024	BAJETI YA MWAKA 2024/2025	TOFAUTI (TZS)	TOFAUTI (%)
FEDHA ZA NDANI	1,863,764,800,000	2,524,369,202,000	660,604,402,000	+35.44%
FEDHA ZA NJE	107,265,109,000	90,562,739,000	16,702,370,000	-15.57%
JUMLA	1,971,029,909,000	2,614,931,941,000	643,902,032,000	32.67%

Chanzo: Randama ya Fungu 62 na Usanifu wa Kamati

Mheshimiwa Spika, katika ongezeko la jumla ya Bajeti ya Maendeleo, Kamati imebaini kwamba Bajeti ya Fedha za Ndani imeongezeka kwa **asilimia 35.44** wakati Bajeti ya Fedha za Nje kutekeleza miradi hiyo imepungua kwa **asilimia 15.57**. Kamati inaipongeza Serikali kwa kuendelea kubajeti utekelezaji wa miradi ya maendeleo kwa kutenga zaidi fedha za ndani na kupunguza utegemezi wa Fedha za Nje.

Mheshimiwa Spika, Kamati inatambua kwamba, Fedha za Ndani zilizotengwa kutekeleza Miradi ya Maendeleo

zinatokana na mchango wa wananchi kupitia kodi. Kwa muktada huo, Kamati inaishauri Wizara kuhakikisha kwamba, inasimamia kikamilifu ubora wa miradi ili kuwepo na thamani ya fedha (*value for money*), na kuwepo kwa huduma bora za usafirishaji ambazo zitachochea ukuaji wa uchumi.

SEHEMU YA NNE

4.0 MAONI NA USHAURI WA KAMATI

4.1 Maoni ya Jumla

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali ya Awamu ya Sita ambayo kwa ufanisi mkubwa imeendelea kutoa fedha za kutekeleza majukumu mbalimbali ya **Fungu 62 – Wizara ya Uchukuzi**, hususan katika utekelezaji wa miradi ya maendeleo. Katika kipindi cha miaka mitatu, Kamati imeshuhudia sehemu kubwa bajeti ya Sekta ya Uchukuzi ikitolewa kwa kiwango kinachoridhisha. Aidha, Kamati imebaini kwamba, miradi yote ya kimkakati ambayo ilianza kutekelezwa katika Serikali ya Awamu ya Tano, Serikali ya Awamu ya Sita imeitekeleza kwa ufanisi mkubwa. Kwa mfano, zaidi ya **asilimia 70** ya uendelezaji wa Mradi wa SGR umefanyika katika Awamu ya Sita.

Mheshimiwa Spika, kwa muktadha huo, na kwa kuthamini mtaji wa fedha za maendeleo unaotokana na kodi za wananchi, Kamati inaishauri Serikali kufanya yafuatayo: -

- a) Kuongeza ufanisi na ubunifu katika utendaji kazi utakaochochea kuboresha huduma za Sekta ya Usafirishaji nchini, kwa kuwa sekta hiyo ni muhimu kwa maendeleo ya uchumi;
- b) Kuongeza ufanisi na ubunifu katika kukusanya maduhuli kutokana na vyanzo vilivyopo, na kubaini vyanzo vipya ambavyo vitaongeza wigo wa makusanyo hayo.

Sambamba na hilo, Serikali ihakikishe kwamba, huduma zitolewazo na taasisi zake, zinakuwa bora ili kukidhi matarajio ya wadau muhimu wa sekta ya uchukuzi ambao wanachangia mapato; na

- c) Kusimamia kikamilifu utekelezaji wa miradi yake yote ili iweze kuakisi viwango bora, uendelevu (*sustainability*) na kuwepo kwa thamani ya fedha (*value for money*).

Mheshimiwa Spika, aidha Kamati inaishauri Wizara kuzisimamia taasisi zake kwa ukaribu zaidi ili kuhakikisha kwamba zinatekeleza majukumu yake yote kwa ufanisi. Kamati inaamini kwamba, iwapo kutakuwepo na usimamizi madhubuti, taasisi hizo zitaweza kujiendesha bila kutegemea ruzuku kutoka Serikalini na wakati huo huo zitaongeza tija na hatimaye kuboresha huduma za uchukuzi na kuongeza mapato ya Serikali.

4.2 Maoni Mahsus

4.2.1 Ujenzi wa Reli ya Kisasa ya SGR na Uendeshaji wa TRC

Mheshimiwa Spika, Kamati inapongeza hatua ambayo imefikiwa na Serikali kwa treni ya umeme kufanya majaribio kwa mafanikio kusafirisha abiria kutoka Dar es Salaam hadi Dodoma katika Reli ya Kisasa ya SGR. Pamoja na pongezi hizo, Kamati inaishauri Serikali kuhakikisha kwamba huduma rasmi za usafiri wa treni katika reli ya SGR kati ya Dar es Salaam na Dodoma zinaanza haraka ili kutoa huduma kwa wananchi, na kuongeza pato la Serikali.

Aidha, Kamati inaishauri Serikali kufanya kuandaa Mkakati wa Kuboresha Makusanyo katika Reli ya MGR na CGR. Mkakati huo, unapaswa kwenda sambamba na juhudi za makusudi za kuboresha miundombinu ikiwemo kutenga bajeti ya matengenezo ya mara kwa mara, na ya haraka pale miundombinu ya reli hizo zinapoathiriwa na majanga kama vile mvua kubwa.

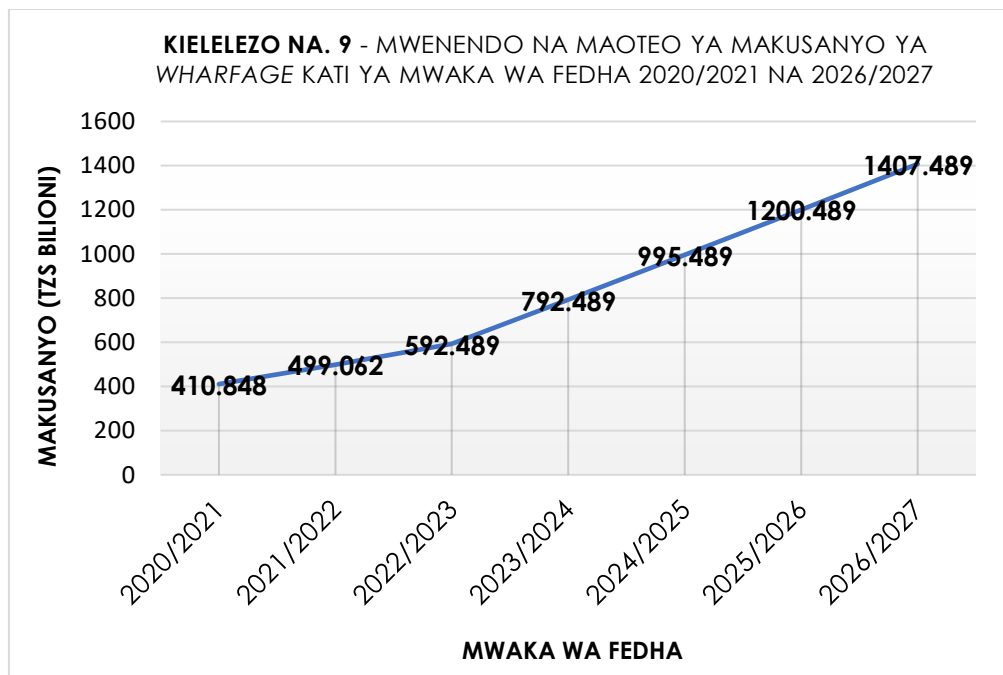
4.2.2 Maboresho ya Uendeshaji wa Bandari Nchini

Mheshimiwa Spika, Kamati inatambua marekebisho ya sheria yaliyofanyika mwaka 2017 katika Sheria ya Bandari Sura ya 166 ili kwamba Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) ikusanye mapato ya *wharfage* katika bandari na kupelekwa katika akaunti maalum iliyofunguliwa katika Benki Kuu ya Tanzania (BOT). Mabadiliko hayo, yameweka utaratibu unaoitaka TPA kuwasilisha maombi ya fedha hizo kwa ajili ya matumizi mbalimbali ya uendeshaji kutoka kwa Mlipaji Mkuu wa Serikali.²

Mheshimiwa Spika, pamoja na nia njema ya Serikali, na ili kuboresha utendaji wa TPA, Kamati inashauri kwamba, Sheria ya Bandari ifanyiwe tena marekebisho ili kwamba mapato yatokanayo na *wharfage* yakusanywe na kubaki TPA.

² **Wharfage:** Tozo inayotozwa kwa matumizi ya miundombinu ya bandari kulingana na mzigo mahali unapokwenda.

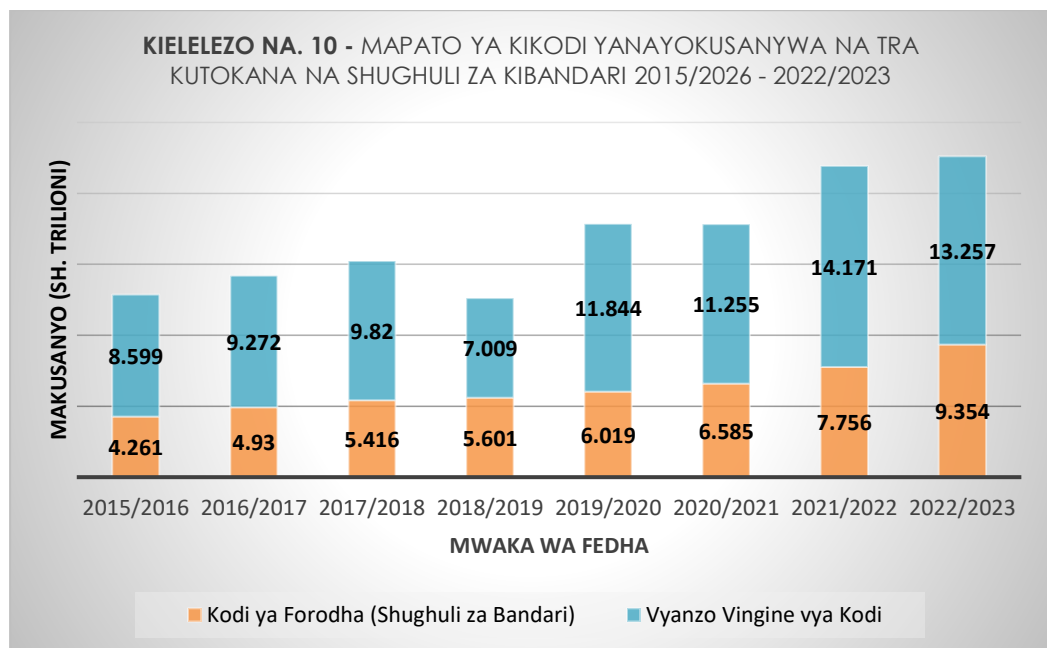
Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kwamba, mapato yatokanayo na *wharfage* yamekuwa yakiongezeka mwaka hadi mwaka kuanzia Mwaka wa Fedha 2020/2021. Inatarajiwa kwamba ifikapo Mwaka wa Fedha 2026/2027, mapato hayo yatakuwa **Shilingi Trilioni 1.4**. Katika Mwaka wa Fedha 2023/2024, makadirio ya makusanyo yalikuwa ni **Shilingi Bilioni 592**, na inakadiriwa kwamba mapato hayo yataongezeka kufikia **Shilingi Bilioni 792.489** katika Mwaka wa Fedha 2024/2025 kama ambavyo **Kielelezo Na. 9** kinaonesha.

Chanzo: Kumbukumbu za Vikao vya Kamati

Mheshimiwa Spika, Mapendekezo ya Kamati katika jambo hili yamejengwa katika msingi kwamba, Mamlaka ya Bandari ni moja kati ya nyenzo kuu za makusanyo ya Serikali (*revenue facilitator*). Kwa utafiti mdogo ambao Kamati imeufanya, imebaini kwamba

katika Mwaka wa Fedha 2022/2023, makusanyo ya TRA yalikuwa jumla ya **Sh. Trilioni 22.611**. Kati ya Fedha hizo, makusanyo ya ushuru wa forodha, ambao kwa sehemu kubwa unachangiwa na huduma zitolewazo na bandari, yalikuwa ni **Sh. Trilioni 9.354** sawa na **asilimia 41** ya makusanyo yote. Kielelezo Na. 10 kinafafanua zaidi.

Chanzo: *Kumbukumbu za Vikao vya Kamati*

Mheshimiwa Spika, kwa tutafiti huo, mchango wa bandari ni dhahiri na Kamati inaamini kwamba, iwapo TPA itakusanya *wharfage* kwa mujibu wa Sheria, Mamlaka hiyo itakuwa na uwezo wa kuendeleza miundombinu ya bandari ikiwemo ujenzi wa gati mpya, na hivyo kuongeza idadi ya shehena na hatimaye kuiwezesha Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) kuongeza mapato yatokanayo na kodi.

Mheshimiwa Spika, kwa kuongezeka kwa shehena katika bandari zetu, usafirishaji wa mizigo kwa njia ya reli na barabara utaongezeka na hatimaye kukuza uchumi wa nchi yetu. Aidha, iwapo *wharfage* itakusanywa na kutumika kikamilifu na TPA, Mamlaka hiyo itakuwa na uwezo wa kutumia dhamana ya fedha hizo kukopa katika taasisi za kifedha kwa kuwa itakuwa na chanzo cha uhakika wa mapato yake.

Mheshimiwa Spika, kwa upande mwingine, Kamati inapongeza juhudi zinazofanywa na Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania (TPA) katika uwekezaji na uboreshaji wa bandari nchini. Kwa kutambua hilo, Kamati inaishauri Serikali kuisaidia TPA kubainisha na hatimaye kutwaa maeneo yote ya kimkakati ambayo yataiwezesha mamlaka hiyo kuboresha miundombinu ya bandari nchini kabla ya maeneo hayo kumilikishwa kwa mtu au taasisi nyingine yoyote.

4.2.3 **Mradi wa Ujenzi wa Meli katika Ziwa Tanganyika**

Mheshimiwa Spika, katika taarifa ya utekelezaji wa Bajeti ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024, Kamati ilibaini kwamba, suala la usafiri wa maji katika Ziwa Tanganyika bado halijapatiwa ufumbuzi pamoja na kwamba bajeti ilitengwa kwa ajili ya mradi huo. Pamoja na kwamba Kamati ilitaarifiwa kwamba hatua za awali za kumpata mkandarasi zimekamilika, Kamati

inaishauri Serikali kuchukua hatua za haraka ili kuhakikisha kwamba Mradi wa Usafiri wa Meli katika Ziwa Tanganyika unaanza mara moja. Aidha, Serikali iongeze fedha katika Mwaka wa Fedha 2024/2025 ili kuhakikisha kwamba mradi huo unakamilika na kuanza kutoa huduma za usafiri katika Ziwa Tanganyika.

4.2.4 **Uendeshaji wa Shirika la Ndege (ATCL)**

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa kuendelea kununua ndege za abiria na mizigo. Hata hivyo, katika Mwaka wa Fedha 2024/2025, Kamati inaishauri Serikali kubuni njia bora zaidi zitakazoongeza ufanisi wa uendeshaji wa ATCL ili Shirika hilo liboreshe huduma zake kwa wasafiri, kujiendesha, kuzalisha faida na hatimaye kuongeza pato la Serikali.

4.2.5 **Maboresho ya Uendeshaji wa Reli ya TAZARA**

Mheshimiwa Spika, Kamati inatambua jitihada za Serikali katika kuhakikisha kwamba wabia wa uendeshaji wa Reli ya TAZARA, kwa maana ya Nchi ya Tanzania na Zambia wanakaa meza moja ya majadiliano kuhusu maboresho ya reli hiyo. Pamoja na jitihada hizo, Kamati inaishauri Serikali kuhakikisha kwamba reli hiyo inapata mwekezaji ambaye ataitumia Bandari ya Dar es Salaam kwa lengo la kuunganisha utendaji wenye tija kiuchumi kupitia bandari hiyo.

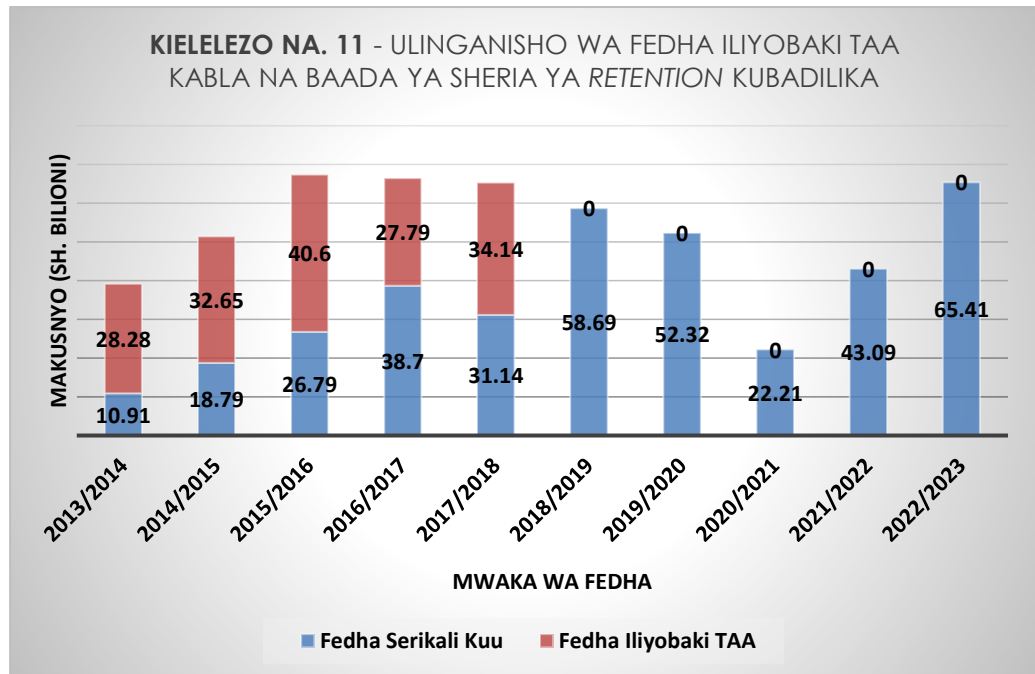
4.2.6 Utendaji wa TAA

Mheshimiwa Spika, kama ambavyo ilielezwa hapo awali, Kamati inaipongeza Mamlaka ya Viwanja vya Ndege (TAA) kwa kufikia malengo ya makusanyo waliyojiwekea. Hata hivyo, Kamati ina maoni kwamba, Mamlaka hiyo ina uwezo wa kuongeza vyanzo vyake vya mapato na kutoa huduma bora zaidi kwa abiria na mizigo iwapo tu watawezesha kisheria kubakiza fedha itokanayo na Tozo ya Huduma kwa Abiria (*Passenger Service Charges*).

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kwamba, Katika vipindi tofauti, Wizara iliyokuwa na dhamana na masuala ya uchukuzi iliwasilisha mapendekezo ya kupatiwa tozo ya huduma kwa abiria ili kuweza kumudu gharama za uendeshaji na ukarabati wa miundombinu katika viwanja vya ndege. Katika Mkutano wa Bunge la Bajeti ya Mwaka wa Fedha 2005/2006, aliyekuwa Waziri mwenye dhamana wa Fedha alielekeza kuwa makusanyo yote yatokanayo na Tozo ya Huduma kwa Abiria yaelekezwe TAA.

Mheshimiwa Spika, kufuatia maelekezo hayo, Wizara ya Fedha ilikuwa ikiipatia TAA fedha zitokanazo na tozo ya huduma abiria kwa mfumo wa '*retention*'. Hata hivyo mnamo mwaka 2017, Serikali ilifuta utaratibu wa '*retention*' kwa Taasisi za Umma kupitia Sheria ya Bajeti Na. 11 ya Mwaka 2015 kifungu Na. 58

(a-c). Kielelezo Na. 11 kinafafanua utofauti wa makusanyo na marejesho ya Tozo hiyo kati ya Mwaka wa Fedha 2013/2014 – 2022/2023.

Chanzo: Taarifa za Vikao vya Kamati

Mheshimiwa Spika, kwa muktadha huo, kamati inaishauri Serikali iwasilishe marekebisho ya sheria yatakayoweka utaratibu wa kisheria kubakiza kwa Mamlaka ya Viwanja vya Ndege (TAA) walau **asilimia 40** ya fedha zitokanazo na kodi ya huduma za wasafiri (*retention of passengers' service charge*), ili kuipunguzia taasisi hiyo utegemezi wake kwa Serikali kuu na kuiwezesha kuboresha miundombinu ya viwanja vya ndege nchini.

Mheshimiwa Spika, Kamati inatambua jitihada ambazo TAA inafanya katika kuhakikisha kwamba viwanja vya ndege nchini vinakuwa na hatimiliki ya

ardhi yake. Hata hivyo, Kamati inaishauri Mamlaka hiyo, katika Mwaka wa Fedha 2024/2025 ishirikiane kikamilifu na Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, pamoja na Ofisi ya Rais (TAMISEMI) kuhakikisha kwamba maeneo yote ya TAA yanakuwa na hati ya umiliki wa ardhi.

Mheshimiwa Spika, pendekezo hili linatokana na tathmini iliyofanywa na Kamati kuona kwamba kuendelea kumiliki maeneo ya viwanja vya ndege bila kuwa na hati, kunachochea uvamizi ambao unaweza kusababisha migogoro ya ardhi na kuwepo kwa gharama kubwa kwa Serikali kulipa fidia.

4.2.7 Usalama wa Usafiri Majini

Mheshimiwa Spika, katika uchambuzi wa Bajeti ya TASAC hususan katika Miradi ya Maendeleo, Kamati haikuridhishwa na mipango ya utekelezaji wa mradi wa usalama wa usafiri majini kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025. Kwa muktadha huo, Kamati inaishauri Serikali kuisimamia TASAC ili Fedha za Maendeleo zilizopangwa kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 zinatekeleza shughuli halisi zinazogusa usalama wa usafiri majini. Shughuli hizo ni pamoja na ununuzi wa vifaa vya uokozi na huduma za dharura, na ujenzi wa vituo vya uratibu wa shughuli za uokozi katika maeneo ambayo itakuwa rahisi kutoa msaada wa haraka

iwapo ajali zitatokea katika eneo lolote ndani ya maziwa na bahari.

4.2.8 **Utendaji wa LATRA**

Mheshimiwa Spika, Kamati inaendelea kuisisitiza Serikali kuhakikisha kwamba, inashughulikia changamoto zote za mgongano wa kiuratibu na wa kisheria kuhusu masuala ya usalama barabarani ili LATRA iweze kutekeleza majukumu yake ipasavyo bila kuingiliana na majumuku ya Jeshi la Polisi. Sambamba na hilo, Kamati inashauri LATRA kujiendesha kisasa ili iwapo kuna ukiukwaji wa sheria za matumizi ya vyombo vya usafiri basi teknolojia ya kisasa itumike kubaini makosa hayo.

4.2.9 **Utoaji wa Huduma za Hali ya Hewa**

Mheshimiwa Spika, kwa kutambua mchango mkubwa ambao Mamlaka ya Hali ya Hewa (TMA) inatoa katika sekta mbalimbali, Kamati inashauri Serikali ifanye tathmini juu ya uwezo wa Mamlaka hiyo kuwa na vyanzo mbalimbali vya mapato ili kuongeza ufanisi wa makusanyo yake na hivyo kuboresha huduma zake katika mwaka wa Fedha 2024/2025.

4.2.10 **Maboresho ya Miundombinu ya Kiwanja cha Ndege Bukoba**

Mheshimiwa Spika, Uwanja wa Ndege Bukoba una historia ya kuwepo kwa changamoto za kiusalama kwa ndege zinazotumia uwanja huo hasa kutokana na uoni hafifu unaosababishwa na hali ya hewa. Kamati inatambua kwamba, Serikali kupitia TAA na TCAA iko katika hatua za kujenga mnara wa kuongozea ndege (*control tower*), pamoja na kuweka taa ili kuwarahisishia marubani kuona njia ya ndege (*runway*).

Mheshimiwa Spika, wa upande mwingine, tayari kulikuwa na mapendekezo ndani ya Serikali ya kujenga uwanja mpya katika eneo la Mukajunguti, ingawa Serikali bado inasisitiza kwamba uwanja unaotumika sasa bado ni salama na unaweza kuendelea kutumika iwapo miundombinu itaboreshwa. Kwa muktadha huo, Kamati inaishauri Serikali kufanya tathmini ya kina na kuliarifu Bunge lako mpango wa kudumu wa kutatua changamoto za usalama wa ndege Bukoba, Mkoa wa Kagera.

4.2.11 **Ujenzi wa Chuo cha Usafiri wa Anga Tanzania**

Mheshimiwa Spika, Kamati inaishauri Serikali kwamba, ili kuhakikisha ujenzi wa miundombinu ya chuo hicho unaanza katika Mwaka wa Fedha 2024/2025,

utaratibu wa kubajeti miradi ya maendelo uzingatie kutenga fedha katika Bajeti ya Maendeleo ambapo mradi huo utakuwa na kifungu maalum pamoja na namba ya mradi. Aidha, Serikali ihakikishe kwamba, mradi huo unazingatia ubora ambao utavutia wanafunzi kutoka ndani na nje ya nchi na hatimaye kuongeza mapato ya Serikali.

SEHEMU YA TANO

5.0 HITIMISHO

5.1 Shukrani

Mheshimiwa Spika, kwa namna ya kipekee naendelea kukushukuru wewe binafsi kwa kuendelea kuliongoza vyema Bunge letu na kwa maelekezo yako ambayo yamekuwa msaada mkubwa katika uendeshaji bora wa shughuli za kila za Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu. Aidha, namshukuru Naibu Spika, Mhe. Mussa Azzan Zungu (Mb.) kwa namna anavyokusaidia kutekeleza majukumu yako, pamoja na Wenyeviti wa Bunge kwa kukusaidia kuendesha Vikao vya Bunge.

Mheshimiwa Spika, kwa moyo wa dhati kabisa, niwashukuru sana Wajumbe wote wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu ambao wamekuwa mstari wa mbele katika kuendelea kuisimamia Wizara ya Uchukuzi pamoja na taasisi zilizo chini yake. Maoni, ushauri na mapendekezo yao vina mchango mkubwa katika kuboresha utendaji wa Serikali. Naomba niwatambue Wajumbe hao ili majina yao yaingie katika Kumbukumbu za Taarifa Rasmi za Bunge (*Hansard*) kama ifuatavyo: -

1. Mhe. Moshi Selemani Kakoso, Mb. – **Mwenyekiti**
2. Mhe. Anne Kilango Malecela, Mb. – **Makamu Mwenyekiti**
3. Mhe. Kapt. Abbas Ali Mwinyi, Mb.
4. Mhe. Abdallah Jafari Chaurembo, Mb.

5. Mhe. Abubakar Damian Asenga, Mb.
6. Mhe. Ahmed Mabkhut Shabiby, Mb.
7. Mhe. Ally Anyigulile Mlaghila Jumbe, Mb.
8. Mhe. Amina Ali Mzee, Mb.
9. Mhe. Angelina Adam Malembeka, Mb.
10. Mhe. Fredrick Edward Lowassa, Mb.
11. Mhe. Geoffrey Idelphonce Mwambe, Mb.
12. Mhe. Ghati Zephania Chomete, Mb.
13. Mhe. Innocent Edward Kalogeris, Mb.
14. Mhe. Prof. Joyce Lazaro Ndalichako, Mb.
15. Mhe. Livingstone Joseph Lusinde, Mb.
16. Mhe. Mbarouk Juma Khatib, Mb.
17. Mhe. Miraji Jumanne Mtaturu, Mb.
18. Mhe. Mohammed Maulid Ali, Mb.
19. Mhe. Eng. Mwanaisha Ng'anzi Ulenge, Mb.
20. Mhe. Mwantumu Dau Haji, Mb.
21. Mhe. Stella Simon Fiyao, Mb.
22. Mhe. Sylvia Francis Sigula, Mb.

Mheshimiwa Spika, naomba nitumie fursa hii kumshukuru sana Waziri wa Uchukuzi, Mhe. Prof. Makame Mnyaa Mbarawa, (Mb) kwa ushirikiano ambao ameipatia Kamati katika kipindi chote cha Utekelezaji wa Majukumu ya Kamati akisaidiwa na Naibu Waziri wa Uchukuzi, Mhe. David Mwakiposa Kihenzile (Mb). Aidha niwashukuru watendaji wote wa Wizara ya Uchukuzi pamoja na taasisi zake chini ya uongozi wa Katibu Mkuu wa Wizara ya Uchukuzi, Prof. Godius W. Kahyarara. Kamati inatambua mchango wa

watendaji hao katika maendeleo ya Sekta ya Uchukuzi, na inaendelea kuwatia moyo kwamba wafanye kazi kwa bidi.

Mheshimiwa Spika, mwisho lakini sio kwa umuhimu, nawashukuru sana watendaji wote wa Ofisi ya Bunge chini ya uongozi wa Katibu wa Bunge, Bi. Nenelewa Joyce Mwihambi, ndc kwa kuisaidia Kamati kutekeleza majukumu yake hadi kukamilika kwa Taarifa hii.

5.2 Msimamo wa Kamati Kuhusu Hoja

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo, naomba Bunge lako likubali kupokea na kupitisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Fungu 62 – Wizara ya Uchukuzi kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 kama yalivyowasilishwa na Mtoa Hoja.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha na ninaunga mkono hoja.

Moshi Selemani Kakoso, Mb.

MWENYEKITI

Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu

06 Mei, 2024